

potřebovat delší dobu, ale zvýšené a nové požadavky se učitelům kladou již dnes. Tak je například nezbytné zesílit úsilí o zintenzivňování vyučování, zvyšovat samostatnost žáků a přivykat je vysokoškolským učebním metodám. Praktikové a vědci v NDR budou tento krásný a velký úkol řešit společně.

Výtah z originální stati přeložil Vilém Pech

JEDNOTNÝ SOCIALISTICKÝ SYSTÉM VZDĚLÁNÍ V NDR

KLIMENT ŠOLER

Brzy po vzniku NDR byla provedena antifašisticko-demokratická školská reforma, která osvobodila školství NDR od vlivů německého imperialismu, militarismu, nacionalismu a fašismu. Tato reforma velmi účinně přispěla k vytvoření socialistických vztahů v této zemi. Proto se VI. sjezd Jednotné socialistické strany Německa (SED) usnesl, že je třeba v NDR vytvořit nový jednotný socialistický systém vzdělání, který by odpovídal výsledkům probíhající technické revoluce, tomu, že v NDR definitivně zvítězily socialistické výrobní vztahy, a tomu, že se tam vytvořila socialistická společnost. Dne 28. března 1963 byla vytvořena státní komise, která připravila návrh nové organizace školství, který pak byl podroben široké veřejné diskusi. Ve dnech 11. a 12. dubna 1965 projednal upravený návrh na svém 8. zasedání ÚV SED a dne 25. února 1965 schválila tento zákon na svém 12. zasedání Lidová komora NDR. Zákon se začíná realizovat od počátku školního roku 1965—66.

Nová úprava školství v NDR chce školu spojit ještě více se životem společnosti a přizpůsobit ji lépe jejímu perspektivnímu vývoji. Uplatňuje se v ní již plně kulturně výchovná funkce socialistického státu, který se opírá o socialistickou demokracii. Nová úprava školství v NDR je dokladem toho, že školství v tomto státě předběhlo o celou historickou epochu školství v NSR, v němž se stále ještě uplatňují revanšistické, militaristické a antikomunistické ideje.

Zákon o jednotném socialistickém systému vzdělání v NDR je rozčleněn do deseti dílů a osmdesáti paragrafů (1). Toto členění je v našem informačním článku zachováno.

I. Základy a cíle jednotného socialistického systému vzdělávání a společenské výchovné faktory (§ 1—7)

Cílem jednotného socialistického systému vzdělávání v NDR je zajistit velmi vysokou úroveň celého národa a vychovat všestranně rozvité socialistické osobnosti, které uvědoměle ovlivňují společenský život, mění přírodu a vedou plný, šťastný život hodný člověka. Základními součástmi tohoto školství jsou:

- zařízení pro předškolní výchovu,
- desetiletá všeobecně vzdělávací polytechnická střední škola (Oberschule),
- zařízení pro výchovu k povolání (Berufsausbildung),
- výchovná zařízení poskytující zralost pro vysokoškolské studium,
- inženýrské a odborné školy,
- zařízení pro výchovu a pro další vzdělávání na závodech.

Pro děti tělesně nebo duševně vadné jsou určeny zvláštní školy.

Základní koncepcí jednotného socialistického vzdělání a výchovy je myšlenka, aby každému občanu NDR byla dána možnost plně využít všech výchovných zařízení od mateřské školy až po universitu podle jeho schopností a podle jeho nadání tak, aby mohl svou práci ve prospěch celé společnosti i ke svému vlastnímu prospěchu konat stále kvalitněji a úspěšněji. Jednotné stanovení cíle a vytvoření socialistického systému vzdělávání zahrnuje v sobě také diferenciaci cest ke vzdělání na vyšších stupních, jak to odpovídá společenské potřebě a individuálnímu nadání. Celý systém vzdělání je v NDR vybudován tak, že každému občanovi umožňuje kdykoli přejít na nejbližší vyšší stupeň vzdělání až po universitu a vysokou školu.

Při socialistickém vzdělání a socialistické výchově těsně spolupracují státní instituce, společenské organizace a rodina. Zařízení pro socialistický systém vzdělávání spojují mnohostranné státní i společenské pedagogické úsilí a koordinují výchovné působení práce, společenského života mládeže i její kulturní a sportovní činnosti.

II. Školní povinnost — osvobození od školného (§ 8—9)

Základem nového socialistického systému školství v NDR je obecná desetiletá školní povinnost. Veškerá mládež ji plní od počátku 7. roku svého věku docházkou do desetileté všeobecně vzdělávací polytechnické střední školy. V určitých případech může být toto základní středoškolské vzdělání dokončeno také v učňovských školách nebo ve školních, popřípadě doškolovacích zařízeních závodů. Školní vzdělání je na všech stupních zásadně bezplatné.

Celkový přehled jednotné organizace socialistického školství v NDR je patrný z uvedeného diagramu.

III. Jesle a mateřské školy (§ 10—12)

Pro děti zaměstnaných nebo studujících matek jsou určeny jesle, jež pečují o děti až do ukončení věku tří let. Děti od tří let do počátku povinné školní docházky vychovávají mateřské školy. Při přijímání do nich mají opět přednost děti zaměstnaných a studujících matek.

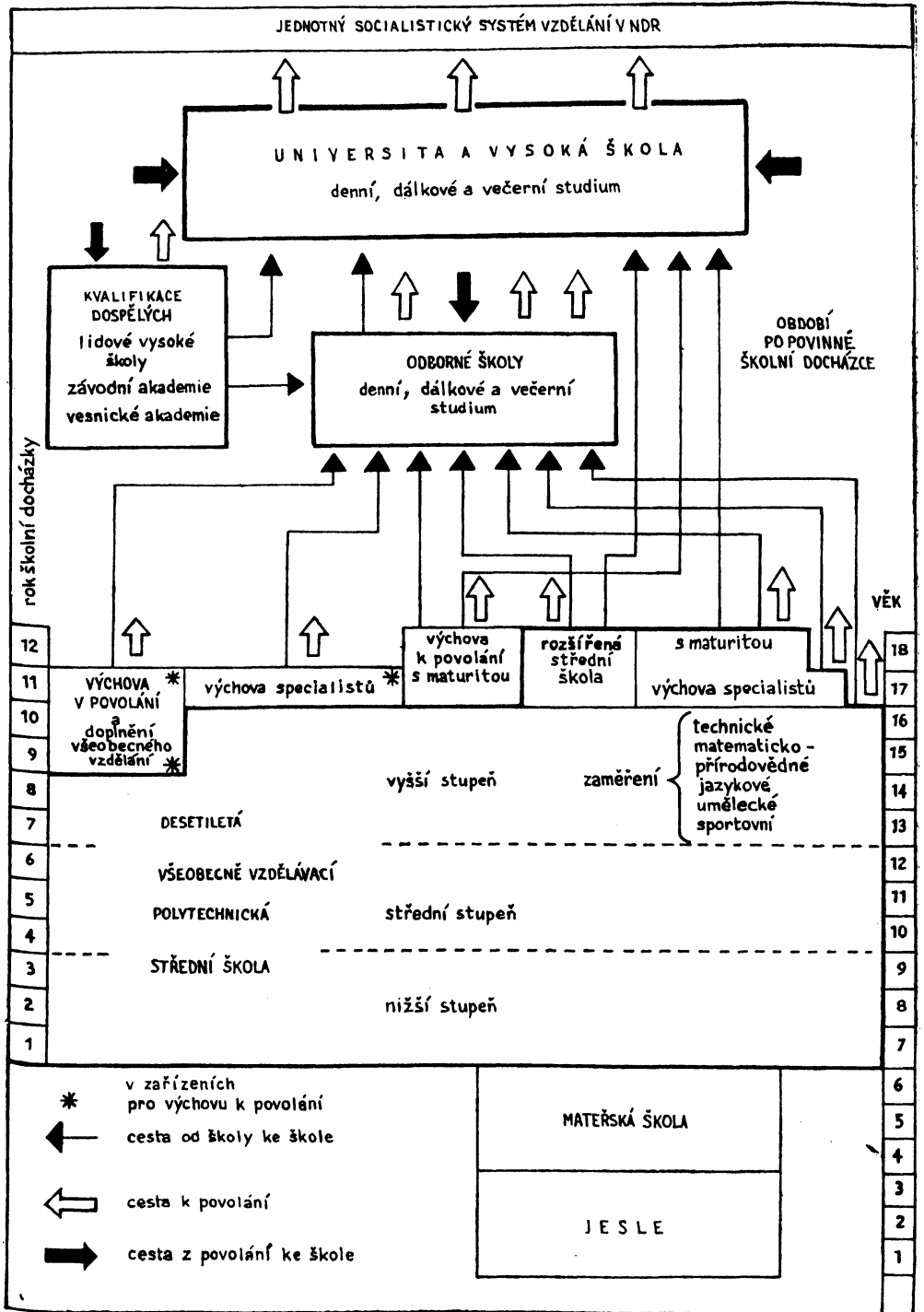
IV. Všeobecně vzdělávací školy

1. Desetiletá všeobecně vzdělávací polytechnická střední škola (§ 13—17)

Střední škola poskytuje moderní socialistické všeobecné vzdělání jako základ pro případné další vzdělání nebo pro praktickou činnost. Vzdělání a výchova jsou v ní těsně spojeny se životem, s prací a s praxí socialistického budování. Je to organicky rozčleněná školní jednotka, v níž je zajištěn plynulý vzdělávací a výchovný proces od prvé až po desátou třídu. Představuje základní typ vzdělání a dělí se na:

- nižší stupeň s třídami 1—3,
- střední stupeň s třídami 4—6,
- vyšší stupeň s třídami 7—10.

Nižší stupeň poskytuje základy čtení, psaní a počítání. Jeho těžištěm je výuka mateřskému jazyku (čtení a psaní), matematice (základní početní úkony s přirozenými čísly a jednoduché úsudky), výuka v dílně a ve školní zahradě, dále umělecká a sportovní výchova.

Na *středním stupni* začíná odborné vyučování přírodovědné, společensko-vědní a odborná výuka cizímu jazyku (ruština). Těžištěm tohoto stupně je *m a t e ř s k ý j a z y k* (doplnění mluvnice a pravopisu, úvod do literatury), *m a t e m a t i k a* (řešení úloh, používání matematických pravidel, logické myšlení), *p ř í r o d o v ě d n é o b o r y* (seznamují žáky s přírodními zákony a s možnostmi jejich využití; základem při tom mají být pokusy, pozorování a exkurse), *v ý u k a v d í l n ě a n a š k o l n í z a h r a d ě, s p o l e č e n s k é v ě d y* (historické a politické poznatky), *v ý u k a r u š t i n ě* (s důrazem na aktivní ovládnutí této řeči), *u m ě l e c k á v ý c h o v a* (zpěv, hudba, kreslení, modelování) a *s p o r t o v n í v ý c h o v a*. Na středním stupni již také začíná *v ý c h o v a k p o v o l á n í*.

Na *vyšším stupni* se středoškolské vzdělání uzavírá. Tento stupeň dává základní poznatky pro praktickou činnost, pro odpovědnou volbu povolání i pro případné další vzdělání k povolání nebo k vědecké práci. Spojuje se v něm všeobecné vzdělání s přípravou k povolání. Je na něm již důsledně zavedeno odborné vyučování. Žáci zde získávají ve stále rostoucí míře schopnost poznávat zákonitosti a vědecké teorie a umět jich využívat. Jejich schopnosti se mají na tomto stupni vyvinout tak, aby ovládali základní techniky duševní práce a aby byli schopni své vědomosti a dovednosti samostatně doplňovat a rozšiřovat.

Těžištěm vyučování ve vyšším stupni je:

— *v y u č o v á n í m a t e m a t i c e*. Podává úvod do analýzy, geometrie a do souvislých úseků matematiky. Důraz se klade na matematickou dedukci a na logické podávání důkazů. Žáci mají získat schopnost využívat matematických metod v ostatních oborech, ve výchově k povolání a v praxi;

— *p ř í r o d o v ě d n é v y u č o v á n í v e f y z i c e, v a s t r o n o m i i, v b i o l o g i i a v e f y z i k á l n í m z e m ě p i s u*. Ve všech těchto oborech mají žáci poznat systém základních vědeckých zkušeností, zákonitostí metod a postupů. Mají získat představu o perspektivních úkolech přírodních věd a o tom, jakou mají úlohu jako bezprostřední výrobní síla. Žáci začínají poznávat teoretické názory na procesy probíhající v přírodě. Pozorují přírodní děje, vyhodnocují přírodovědné pokusy a prováděním teoretických úvah zajišťují jejich zevšeobecňování;

— *v p o l y t e c h n i c k é v ý c h o v ě* se žáci soustavně seznamují s vědeckými, teoretickými, technologickými a politickoekonomickými základy socialistické výroby. Tato výchova se uskutečňuje v socialistických podnicích. V 9. a v 10. ročníku je zařazena polytechnická výuka, připravující žáky k povolání, nebo základní výchova k určitému povolání. Těsné spojení žáků s kolektivem zaměstnanců podniku, na němž se polytechnická výchova provádí, má zajistit výchovu k socialistickému poměru k práci;

— *s p o l e č e n s k o v ě d n í v ý c h o v a* doplňuje základní historické a politické znalosti. Žáci se učí o zákonitostech společenského rozvoje a získávají schopnost posuzovat a aplikovat historické a politické poznatky na současné problémy. Získávají základní ekonomické, filosofické a politické poznatky, čímž se uvádějí do základů marxisticko-leninského myšlení. Seznamují se s historickou úlohou NDR a získávají přesvědčení, že socialismus musí v budoucnu zvítězit v celém Německu;

— *v e v ý u c e m a t e ř s k é m u (n ě m e c k é m u) j a z y k u* se dále zdokonaluje ústní i písemné vyjadřování. Úkolem všech oborů je vývoj vyjadřovací schopnosti a bezvadné osvojení odborných názvů. V literatuře se žáci seznamují s humanistickými díly minulosti i přítomnosti a mají poznávat podstatu

socialistického realismu. Výuka mateřskému jazyku musí být pro žáky pobídkou k tomu, aby se samostatně zabývali literárními díly;

— ve výuce cizím jazykům přistupuje na vyšším stupni k ruštině další povinný cizí jazyk, obvykle anglický. Žáci mají získat schopnost dohovírat se v cizí řeči a porozumět přečtenému cizojazyčnému textu obecného nebo populárně vědeckého obsahu. Tato výuka má napomáhat také pochopení cizích národů;

— v uměleckých oborech je třeba dále pěstovat uvědomělou praktickou uměleckou činnost žáků. Je třeba u nich vypěstovat pochopení pro umělecké dílo, rozvíjet jejich estetické cítění a rozvíjet v nich potřebu účasti na kulturním životě;

— ve sportovní výchově je třeba pečovat o všestranný tělesný základní vývoj a vyvolávat potřebu pravidelné sportovní činnosti. Je třeba dosahovat vysokých sportovních výkonů. Všichni žáci by měli na tomto stupni získat sportovní odznak, nejtalentovanější z nich olympijský odznak.

Středoškolská výuka se má uskutečňovat zásadně na školách s denním vyučováním a má žákům zajišťovat nerušené volno a prázdniny jež jsou určeny pro jejich zotavení. Podniky a vědecká zařízení mají povinnost poskytovat i v pracovní době odborníky potřebné pro vedení pracovních a zájmových kroužků na středních školách.

2. Speciální školy a speciální třídy (§ 18)

Pro žáky s vynikajícím prospěchem a pro žáky se zvláštním nadáním jsou určeny speciální školy a speciální třídy, které slouží zvláště požadavkům výchovy dorostu pro hospodářství, vědu, sport a kulturu. Zřizují se speciální školy technického, matematického, přírodovědného, jazykového, uměleckého a sportovního zaměření. Poskytují většinou také způsobilost k vysokoškolskému studiu nebo k umělecké, popřípadě ke sportovní činnosti.

3. Zvláštní školy (§ 19)

Pro děti, mládež i dospělá s tělesnými nebo s duševními poruchami jsou určeny zvláštní školy a výchovná zařízení. Zvláštní školy se zřizují např. pro neslyšící a nedoslýchavé, pro slabozraké a nevidoucí, pro hluchoněmé, pro slabomyslné děti školou povinné, pro tělesně poškozené, pro mládež ve zdravotnických zařízeních atd. Vyučovací a výchovný proces je na nich organizován tak, aby — pokud to stav žáků dovolí — dosáhl cílů socialistické výchovy. Ministerstvo výchovy zde těsně spolupracuje s ministerstvem zdravotnictví.

4. Péče o mládež a její zařízení (§ 20)

Zařízení péče o mládež zajišťují kladný vývoj mládeže a dětí, které nemají rodiče nebo jejichž vývoj je ohrožen. Orgány péče o mládež přejímají péči odpovědných vychovatelů u dětí, jichž rodiče byli zbaveni práva vykonávat rodičovské povinnosti. Spolupracují při tom s ostatními státními a hospodářskými orgány a se společenskými organizacemi. Zařízením péče o mládež podléhají také ústavy pro těžko vychovatelnou mládež, domy pro sirotky a pro děti ohrožené nedostatečnou výchovou.

5. *Výchovná zařízení poskytující způsobilost k vysokoškolskému studiu* (§ 21—22)

Všichni žáci s ukončeným středoškolským vzděláním a všichni pracující, kteří dosáhnou vzdělání odpovídajícího úrovní střední školy, mohou různými cestami dosáhnout způsobilosti ke studiu na vysoké škole.

Absolventi střední školy mohou získat způsobilost k vysokoškolskému studiu návštěvou rozšířené střední školy (erweiterte Oberschule) nebo absolvováním zvláštních tříd s maturitou (Abiturklassen) v zařízeních pro výchovu k povolání. Tato zařízení připravují během dvou let k maturitě (Abitur) a poskytují zároveň přípravu k povolání.

Způsobilosti ke studiu na vysoké škole je možno dále dosáhnout návštěvou speciálních tříd a speciálních škol, lidových vysokých škol, popřípadě jiných zařízení pro další vzdělávání pracujících. Také přímo na vysokých školách je možno vykonat zvláštní zkoušku zralosti (Sonderprüfung), která opravňuje k vysokoškolskému studiu. Na vysokých školách mohou být také zřizovány v denním i ve večerním studiu přípravné kursy pro zájemce o studium na vysokých školách.

Absolventi inženýrských škol a středních odborných škol získávají způsobilost ke studiu na vysoké škole vykonáním závěrečné zkoušky.

Ministerstvo lidového vzdělání, jemuž všeobecně vzdělávací školy podléhají, má po dohodě se Státním výborem pro vysoké a pro střední odborné školy vyhlásit požadavky pro způsobilost ke studiu na vysokých školách a zajistit na všech výchovných zařízeních, která tuto způsobilost poskytují, jejich stejnou úroveň.

6. *Učební plány, učebnice, učební pomůcky, učební metody* (§ 23 a 24)

Vyučování se provádí podle státních učebních plánů, které zajišťují vědeckou a systematickou výchovu. Stanoví se v nich vždy výchovný plán na delší časové období. Ministerstvo lidového vzdělání zajišťuje, aby tyto plány byly vypracovány společnou prací vědeckých pracovníků z oboru pedagogiky, učitelů i vědeckých pracovníků daného vědního oboru.

Učebnice a učební pomůcky mají být vždy přizpůsobeny obsahu učebních plánů.

Pro učitele má být vypracován a připraven metodický a odborný materiál, který jim umožní a usnadní připravovat a provádět výuku plánovitě a zajistit tak její vysokou úroveň.

Vyučovací proces musí být racionalizován všestrannými metodickými opatřeními. Žáci si při něm mají osvojit metody samostatného získávání vědomostí. Proces učení i vyučování je třeba velmi dobře programovat. Přednostně mají být vždy zprogramovány úseky učiva z matematiky, z přírodovědných oborů, z cizích jazyků a pro nižší stupeň střední školy.

7. *Učitelé a vychovatelé* (§ 25)

Učitelé a vychovatelé mají značnou odpovědnost za výchovu mládeže, kterou připravují na život a pro socialismus. Zaslouží proto plnou úctu celé společnosti a stálou podporu socialistického státu. Všechny státní a hospodářské orgány musí zajišťovat, aby se učitelé mohli plně soustředit na vzdělávací a na výchovnou práci. Učitelé se mají na vyučování pečlivě připravovat a stále se dále vzdělávat.

Učitelé i vychovatelé musí těsně spolupracovat s rodičovskými sdruženími a pečovat o dobrou spolupráci rodiny a školy. Těsně spolupracují také s pracujícími ze závodů a s brigádami socialistické práce. Spolupracují s mládežnickou organizací (FDJ) i s její pionýrskou organizací, protože tato spolupráce je nezbytným předpokladem úspěšné vzdělávací a výchovné práce.

8. Výchova a další vzdělání učitelů a vychovatelů (§ 26—29)

Výchova učitelů a vychovatelů se uskutečňuje na universitách, vysokých školách a pedagogických institutech, na ústavech pro výchovu učitelů a na pedagogických školách (učitelky mateřských škol).

Základní směrnice pro školení učitelů a vychovatelů stanoví ministr lidového vzdělání, který schvaluje také učební plány tohoto školení. Za provádění těchto směrnic a za obsah výchovy podle učebních plánů odpovídají státní sekretář pro vysoké a odborné školy a státní i hospodářské orgány, jež tyto školy řídí.

Výchovu odborných učitelů pro vyučování technickým oborům a pro teoretickou výchovu k povolání zajišťují vysoké školy technické, zemědělské fakulty a některé odborné školy. Na technické univerzitě a na vysokých školách technických se vychovávají také učitelé matematiky a přírodovědných oborů. Výchova učitelských sil pro praktickou výchovu k povolání se děje na speciálních ústavech, zřízených popřípadě ve spojení s inženýrskými školami.

Výchova v pedagogice, psychologii a metodikách musí mít vysokou teoretickou úroveň. Studenti tu mají být vedeni k samostatné práci a k ovládnutí vědeckých pracovních metod.

Učitelky mateřských škol se připravují na pedagogických školách.

Učitelé nižších tříd střední školy dostávají základní metodické a odborné vzdělání z oborů, jimž budou učit. Odborní učitelé vyšších tříd střední školy dostávají základní odborné vzdělání a speciální odborné vzdělání. Učitelé zvláštních škol se ke své činnosti připravují doplňkovým studiem.

Ředitelé škol a vedoucí pracovníci orgánů lidové výchovy získávají kvalifikaci k této odpovědné práci doplňkovým studiem.

Další vzdělávání učitelů zajišťuje doplňování jejich vědomostí z jejich vědních oborů, z metodiky, z pedagogiky a psychologie. Má být organizováno diferencovaně podle individuálních předpokladů a podle vědeckých zájmů jednotlivých pedagogů. Hlavní jeho metodou je plánované samostatné studium a samostatná vědecká práce. Je třeba zajistit, aby učitelé ve značně větší míře než dosud promovali z pedagogických disciplín.

9. Úkoly pedagogické vědy (§ 30)

Pedagogická věda poskytuje vědecké podklady pro vytváření, vedení a organizaci vzdělávacího a výchovného procesu. Aby jeho problémy mohly být úspěšně řešeny, musí mít pedagogická věda jistý náskok. Proto je třeba včas zajistit její perspektivní program, který musí zajistit správné proporce mezi základním a aplikovaným výzkumem. Pedagogická věda při tom musí ve stále rostoucí míře využívat exaktních matematických a kybernetických, fyziologických, sociologických, ekonomických a ostatních poznatků a pracovních metod.

10. Vzdělání a výchova v dvojjazyčné oblasti krajů Cottbus a Drážďany (§ 31)

Pro všechny děti a mládež lužickosrbské národnosti musí být zajištěno právo na vzdělání v mateřském jazyku. Zřizují se tam proto střední a rozšířené

střední školy s jazykovou výukou v srbském jazyku. V srbském jazyku jsou vedena i zařízení předškolní a pracovní výchovy. Také pracující těchto krajů musí mít možnost dalšího vzdělávání v srbském jazyku. Učitelé a vychovatelé k tomu potřební jsou školeni v příslušných zařízeních.

V. Zařízení pro výchovu k povolání

1. *Výchova k povolání* (§ 32—34)

Výchova k povolání má být podle zákona zajištěna pro každého mladého občana NDR. Děje se pro obory, které jsou stanoveny v systematické výchově k povolání. Mají zajistit potřebný kvalifikovaný socialistický dorost. Výchova k povolání se dělí na výchovu praktickou a na výchovu teoretickou. Jejím základem jsou znalosti, dovednosti a návyky získané na střední všeobecně vzdělávací škole. Výchova k povolání probíhá ve dvou úsecích. Základní výchova k povolání poskytuje vědomosti, dovednost a návyky, které jsou typické pro technologicky příbuzná odvětví. Poskytuje obecné technické poznatky a informace o organizaci práce a výroby, dále o obecné technologii a ekonomice příslušného hospodářského odvětví. Speciální výchova odborného dělníka poskytuje vědomosti, dovednosti a návyky potřebné pro výkon příslušného povolání v podmínkách moderní výroby. Děje se to většinou za podmínek, v nichž probíhá skutečná výroba.

Výchovu k povolání zajišťují vedoucí jednotlivých provozů a podniků, které poskytují také veškeré hmotné prostředky a materiál potřebný k jejímu zajištění.

2. *Příprava a další vzdělávání pracujících* (§ 35—39)

Přípravou vysoce kvalifikovaných odborných dělníků pro nově vznikající povolání, tvořící se v důsledku vědeckotechnického rozvoje, zajišťuje další školení odborných pracovníků. Má zajišťovat soulad kvalifikace již vyškolených odborných pracovníků se současným stavem rozvoje technické revoluce. Veškerá výchova k povolání se děje podle státních podkladů pro výchovu k povolání a je vždy ukončena zkouškou.

Závody zajišťují také vlastní školení mistrů. Mistrům, kteří tuto výchovu úspěšně absolvují, může být studium na odborné škole téhož zaměření přiměřeně zkráceno.

Zvyšování všeobecného vzdělání pracujících zajišťují závodní akademie nebo vesnické akademie. Využívají při tom vědeckých a odborných pracovníků vlastních podniků a vědeckých ústavů.

Kursy pro dosažení úplného vzdělání střední školy, rozšířené střední školy nebo pro získání podrobnějších znalostí z některých vědních a technických oborů pořádají lidové vysoké školy (Volkshochschulen).

3. *Učitelé a vychovatelé pro výchovu k povolání, jejich výchova a doškolení* (§ 40)

Pro učitelské síly a vychovatele pro výchovu v povolání platí ustanovení § 25—26 (díl IV odst. 7 a 8). Diplomovaní inženýři a příslušní odborníci mohou získat kvalifikaci potřebnou pro tuto činnost doplňkovým pedagogickým studiem (Zusatzstudium). Mají pak povinnost své vzdělání stále doplňovat.

Ze další výrobně technickou přípravu (doškolení) učitelských sil pro vý-

chovu k povolání odpovídají státní a hospodářské orgány v oblasti daného působení. Ministerstvo lidového vzdělání odpovídá za doškolování učitelů výchovy k povolání, kteří učí všeobecně vzdělávacím předmětům, a za další pedagogické vzdělání učitelských sil a vychovatelů. — Také pomocné učitelské síly, které působí v zařízeních pro výchovu k povolání, mají získat potřebné pedagogicko-metodické vzdělání, které se zajišťuje podle zásad vypracovaných ministerstvem lidového vzdělání a státní plánovací komisí. Podobně získávají kvalifikaci také vychovatelé učňovských domovů.

VI. Odborné školy, university a vysoké školy

1. Inženýrské a odborné školy (§ 41—49)

Inženýrské a odborné školy zajišťují vyšší odborné vzdělání vědeckotechnických a ekonomických pracovníků pro průmysl, zemědělství, stavebnictví, obchod, dopravu a pro spojovací službu, pro lidové vzdělání a kulturu, pro zdravotnictví i ostatní obory společenského života. Mají studentům umožnit osvojit si samostatně nové poznatky vědy a techniky z jejich oborů i z oborů s nimi souvisejících. Všeobecné vzdělání prohlubují zejména v matematice a v přírodních vědách; vedle ruštiny se na nich učí i druhému cizímu jazyku. Vědeckoproduktivní činnost, zařazená do výchovného procesu studentů těchto škol, umožňuje dobré spojení teorie s praxí. Inženýrské a odborné školy musejí být uvedeny v seznamu odborných škol NDR. Řídí je Státní sekretariát pro vysoké a střední odborné školy. Stanoví základní požadavky na vzdělání, které tyto školy poskytují, odpovídá za jejich studijní plány a za učební pomůcky pro všeobecně vzdělávací předměty, pro společenské vědy a pro matematicko-přírodovědné základní předměty. Požadavky na absolventy těchto škol stanoví vedoucí příslušných státních a hospodářských organizací, jimž tyto školy podléhají. Také studijní plány specializované výchovy se vypracovávají za účasti těchto orgánů; spolupracují však při tom také zástupci vědy, praxe a společenských organizací. Také tyto plány schvaluje Státní sekretariát pro vysoké a střední odborné školy.

Obsah a úroveň vzdělání i profil absolventů jednotlivých odborných zaměření se stanoví podle směrů probíhající technické revoluce, podle perspektiv vedoucích odvětví národního hospodářství a podle společenských potřeb.

Předpokladem pro studium na inženýrské nebo na odborné škole je uzavřené středoškolské vzdělání, kvalifikace odborného dělníka pro příslušnou specializaci a zpravidla také praktická činnost odborného dělníka. Toto vzdělání je možno získat formou denního, večerního nebo dálkového studia. Studium končí státní závěrečnou zkouškou, která umožňuje užívat příslušného pracovního označení a poskytuje také způsobilost ke studiu na vysoké škole.

2. Umělecké odborné školy (§ 50)

Umělecké odborné školy vychovávají v těsném spojení s uměleckou praxí socialistické umělce a umělecké pracovníky. Jejich vzdělání se řídí požadavky, jež vyplývají z vývoje socialistické kulturní revoluce.

Školy pro orchestrální a sborové školení v hudební výchově jsou přičleněny k vysokým školám hudebním.

Studium na uměleckých odborných školách předpokládá ukončené středoškolské vzdělání a na odborných školách pro aplikované umění je žádoucí také uzavřená příprava k povolání. Dále je třeba předložit průkaz umělecké způsobilosti.

3. Učitelé odborných škol (§ 51)

Učitelé odborných škol musí stále udržovat těsný styk s výrobní praxí. Nej důležitějším jejich úkolem je vychovávat studenty podle nejnovějších vědeckých poznatků a posledních zkušeností z praxe ve skutečné socialistické osobnosti. Proto musí mít učitelé odborných škol značné znalosti a dovednosti z vlastního oboru i důkladné znalosti marxismu-leninismu. Mají právo a povinnost spolupracovat při stanovení obsahu, metod i organizace odborné výchovy. Veškeré podniky a zařízení mají povinnost podporovat učitele odborných škol při studiu vědeckotechnického pokroku a tendencí dalšího rozvoje národního hospodářství i při vzdělávání a výchově studentů.

Pro učitele odborných škol je předpokladem ukončené vysokoškolské vzdělání, mnohaletá praktická činnost a pedagogické vzdělání.

4. University a vysoké školy (§ 52—61)

University a vysoké školy mají vychovávat vědecky vysoce kvalifikované a socialisticky uvědomělé osobnosti, schopné a odhodlané zajistit spojení výroby, kultury a ostatních oblastí socialistické společnosti s nejnovějšími poznatky vědy. Vzdělání je na těchto školách dáno požadavky vědy, národního hospodářství a společnosti. Vychází z rozšířené střední školy a děje se formou denního, večerního nebo dálkového studia. Jádrem vysokoškolské přípravy je výchova k samostatnému vědeckému myšlení, k vysoké pracovní a studijní morálce, k práci v socialistickém kolektivu a k upevnění státního uvědomění.

Poměr základního a odborného vzdělání má být na vysokých školách upraven tak, aby student získal schopnost sledovat i v budoucnu vědecký vývoj a samostatně rozpracovávat nové problémy. Odborné vzdělání musí být těsně spojeno se základním vzděláním a s praxí. Část speciálního vzdělání má být diferencovaně pro různé specializace postupně přemísťována do praxe. Cílem jazykové výuky (ruština a další jazyk) je umožnit studentům využívat cizí odborné literatury a domluvit se v příslušném jazyku o odborných otázkách. Součástí vysokoškolského studia je i sportovní výchova.

Studijní plány vysokých škol musí být upraveny tak, aby studentům zůstávalo dosti času na vlastní studium a na spolupráci v různých badatelských zařízeních. I na vysokých školách musí být zajištěno spojení teorie s praxí (různě podle jednotlivých specializací), přičemž má být část výchovy v praxi organicky začleněna do celého výchovného procesu.

Se zřetelem k rozvoji vědy, techniky, národního hospodářství a kultury stanoví požadavky na vědecké pracovníky jednotlivých oborů příslušné státní a hospodářské orgány. Programy výchovy na vysokých školách vypracovává Státní sekretariát pro vysoké a odborné školy společně se zástupci vědy a praxe.

University a vysoké školy jsou důležitá vědecká pracoviště. Spolupracují s příslušnými státními a hospodářskými orgány, akademiemi věd atd. Badatelské úkoly zadané vysokým školám mají být voleny tak, aby bylo kapacity těchto škol plně využito pro výzkum nejdůležitějších hospodářských otázek a aby příslušné vysoké školy byly na řešení těchto úkolů hmotně zainteresovány.

Účastníci večerního a dálkového studia mají zákonem stanovené pracovní úlevy. Vysoké školy se mají snažit, aby se základní vzdělání pro příbuzné obory dělo jednotně, aby se toto vzdělání alespoň částečně převedlo ve formě

večerního studia na závodní konzultační střediska a aby metody výchovy v tomto studiu byly přizpůsobeny zvláštností dálkového studia.

V průběhu vysokoškolského studia se konají prověrky znalostí a zkoušky; studium na vysoké škole končí státní závěrečnou zkouškou. Doklad o ní dovozuje užívat příslušného akademického stupně nebo označení. Státní a hospodářské orgány mají včas zajistit rozmístění všech absolventů vysokých škol.

Cíl vysokoškolské výuky je třeba stanovit podle předvídaného rozvoje vědeckých, hospodářských a společenských potřeb. Je třeba, aby absolventi vysokých škol ovládali zejména marxistickou filosofii a metody plánování a konání vědecké práce.

5. *Umělecké vysoké školy* (§ 62)

Studium na uměleckých vysokých školách je určováno požadavky, které vyplývají z průběhu socialistické kulturní revoluce a z hlavních vývojových tendencí národního hospodářství. Vysoké školy z oboru umění a literatury mají vychovávat umělce schopné tvořit socialistická umělecká díla vysoké kvality a přispívat sólovými i společnými vystoupeními ke zvyšování světové umělecké úrovně.

Pro přijetí ke studiu na vysokých školách pro tvůrčí a aplikované umění je žádoucí maturita (Abitur) a výchova k povolání, pro studium divadelní vědy, hudební výchovy, operní režie, je žádoucí maturita. Na ostatních uměleckých vysokých školách je žádoucí ukončení střední školy. Pracovníci v průmyslu, ve stavitelství a v obchodě mají mít možnost získat diplom denním, dálkovým nebo externím studiem. Výchova na uměleckých školách se uskutečňuje podle studijních plánů potvrzených ministrem kultury.

6. *Učitelé vysokých škol* (§ 63—64)

Učitelé vysokých škol mají právo a povinnost zajišťovat výuku a socialistickou výchovu studentů a vědeckého dorostu, vypracovávat studijní plány vysokých škol, odpovědně se účastnit plánování a řízení vědecké práce a spolupůsobit při zavádění vědeckých poznatků do praxe.

Učitelé vysokých škol se mají stát pracovníci, kteří prokázali způsobilost k tvůrčí vědecké práci, k výuce a výchově studentů a vědeckého dorostu, mají praktické zkušenosti ze svého oboru a jsou i morálně politicky vzorem. Na místa učitelů vysokých škol mají být povolováni zejména pracovníci ze společenské praxe a z výzkumných ústavů.

Profesory a docenty vysokých škol jmenuje státní sekretář pro vysoké a střední školy, profesory a docenty vysokých škol uměleckého zaměření jmenuje se souhlasem příslušného státního sekretariátu ministr kultury.

7. *Další vzdělávání absolventů vysokých a odborných škol* (§ 65)

Toto vzdělání má prohlubovat matematicko-přírodovědné a společněvědní znalosti a dovednosti a má umožnit získat speciální znalosti z daného oboru i z oborů hraničních pro plánování, vedení a organizaci společenského života, zejména vědy a techniky. K tomuto dalšímu vzdělání absolventů vysokých a odborných škol patří částečné, speciální a dodatkové studium (Teil-, Sonder-, und Zusatzstudium), dále hostování na vysokých a na odborných školách. Dalšími jeho formami jsou práce ve vědeckých společnostech, ve vědeckotechnické společnosti (Kammer der Technik) a účast na kvalifikačních kurzech.

Vysoké a odborné školy mají povinnost zpřístupňovat vědecké poznatky a zkušenosti širokému okruhu svých absolventů vědeckými akcemi a sjezdy svých absolventů.

O úspěšném absolvování dalšího vzdělání na vysoké nebo na odborné škole se vydává potvrzení.

VII. Kulturní zařízení (§ 66—68)

Veřejné a vědecké knihovny a informační zařízení mají podporovat vzdělávání dětí, mládeže i dospělých přípravou a půjčováním knih tak, aby dobře vyhovovaly jejich diferencovaným potřebám a zájmům a aby podporovaly vědeckou práci.

Vzdělávací proces mají dále podporovat kulturní domy, muzea, památníky, výstavy, zoologické a botanické zahrady, planetária, observatoře, divadla, koncerty, filmy a ostatní kulturní zařízení.

Televize a rozhlas mají rozšiřovat znalosti občanů z vědeckotechnických, politicko-kulturních i všeobecně vzdělávacích oborů. Jejich vysílání musí doplňovat a rozšiřovat činnost ostatních vzdělávacích zařízení a akcí společenských organizací.

VIII. Plánování a řízení jednotného socialistického systému vzdělání

1. Vedení ministerskou radou a jejími orgány (§ 69—76)

Za komplexní a koordinované plánování a řízení socialistického systému vzdělání odpovídá ministerská rada. Zajišťuje podklady pro perspektivní a hospodářské plány, pro další rozvoj a pro stále zdokonalování socialistického systému vzdělání podle potřeb společnosti a podle průběhu technické revoluce.

Ministerstvo lidového vzdělání (Ministerium für Volksbildung) odpovídá za jednotné plánování a vedení socialistického vzdělání a výchovy v zařízeních, která mu podléhají. Zajišťuje rozvoj těchto zařízení a stará se, aby bylo co nejúčelněji využito materiálních a finančních prostředků k tomu určených.

Státní plánovací komise odpovídá za jednotné plánování a řízení výchovy k povolání v celém národním hospodářství. Vypracovává perspektivní plány této výchovy a určuje její rozvoj, organizaci a financování.

Státní sekretariát pro vysoké a pro střední odborné školy odpovídá za jednotné plánování a řízení těchto škol a za zajištění jednotné politiky v oboru vysokých a odborných škol. Vypracovává na základě podkladů státní plánovací komise plán absolventů vysokých a odborných škol a potvrzuje nomenklatury jednotlivých odborných zaměření. Určuje podle směrníc státního sekretariátu pro výzkum a techniku těžiště výzkumné práce pro jednotlivá odvětví. Stanoví jednotné zásady pro výchovu studentů a vědeckého dorostu, schvaluje studijní plány, vydává směrnice pro přijímací zkoušky a pro udílení stipendií. Určuje jednotné zásady pro styk se zahraničím, řídí studium zahraničních studentů i vysílání vlastních studentů a aspirantů do zahraničí.

Národohospodářská rada (Volkswirtschaftsrat) NDR odpovídá za plánování a vedení výchovy k povolání v průmyslu. Zajišťuje vědecké vedení

této výchovy v národních podnikcích a v hospodářských radách krajů a okresů.

Zemědělská hospodářská rada (Landwirtschaftsrat) NDR odpovídá obdobně za plánování, vedení a obsah výchovy k povolání v zemědělství a v lesnictví.

Ostatní státní hospodářské orgány odpovídají podle územně výrobní zásady za výchovu k povolání v okruhu svého působení. Mají příslušné orgány v radách krajů, u ředitelství státních drah, pošt atd. Pokud jim přímo podléhají některé inženýrské a odborné školy, řídí se směrnicemi státního sekretariátu pro tyto školy.

2. Vedení místními národními výbory a jejich orgány (§ 77)

Místní národní výbory (örtliche Volksvertretungen) a jejich orgány odpovídají za řízení a plánování socialistického školství svého obvodu podle ustanovení tohoto zákona.

Národní výbory krajů a okresů (Räte der Bezirke und Kreise) zajišťují, aby školy i ostatní zařízení socialistického systému vzdělání byly řízeny odborně podle principu jednotného vedení s využitím kolektivních porad. Starají se, aby do tohoto řízení byli začleněni vynikající učitelé, odborní pracovníci socialistických závodů i rodiče a všechny společenské síly. Odpovídají za materiální vybavení všech výchovných zařízení v okruhu svého působení.

IX. Odpovědnost socialistické společnosti za jednotný socialistický systém vzdělání (§ 78)

Všestranná a rozsáhlá realizace jednotného systému socialistického školství je věcí celé socialistické společnosti. Společenské organizace a všichni občané NDR se vyzývají, aby při provádění tohoto zákona podporovali činnost státních orgánů.

Demokratické strany, masové organizace, společenská zařízení a vědecké společnosti se vyzývají, aby všestranně přispívaly k výchově a vzdělání občanů NDR.

X. Závěrečná ustanovení (§ 79—80)

Ministerská rada zajistí postupné uskutečňování tohoto zákona. Ministerské rady a vedoucí orgánů ministerské rady pro socialistický systém vzdělání vydají nařízení potřebná k provedení tohoto zákona. Zákon vstupuje v platnost 25. 2. 1965 a jeho vydáním pozbývají platností zákony dřívější.

Z á v ě r

Z toho, co bylo uvedeno, je patrné, že se řešení otázek školní a pracovní výchovy ani ve státech socialistického tábora neřeší šablonovitě. V NDR vyřešili celou organizaci socialistického vzdělání a socialistické výchovy jediným zákonem, u nás budeme celou tuto problematiku zřejmě řešit postupně. První etapou tohoto řešení je u nás nedávno vydaný zákon o vysokých školách.

Pozoruhodné je, že velmi rozsáhlou a různorodou oblast, kterou u nás zajišťuje jediné ministerstvo školství a kultury, je v NDR řízeno třemi vládními orgány: ministerstvem lidového vzdělání, ministerstvem kultury a Státním výborem pro vysoké a odborné školy. Tím se organizace v NDR značně blíží organizaci řízení školství a kultury SSSR.